

משטר התכנון בענף הווה ועתיד

ענף החלב הוא מהאחרונים מבין ענפי החקלאות שפועל תחת משטר של תכנון - תכנון כולל ותכנון פרטני. ענף החלב מהווה את אחד המרכזיים בחקלאות הישראלית ומשקלו בסך התפוקה החקלאית מגיע ל-14% ומתוך סך תפוקת ענפי החיים, משקלו (ללא פיטום עגלים) עובר את ה-30%, בשנת 2002 היה ערך תפוקת הענף כ-2.0 מיליארד ש"ח.

■ הגדלת הצריכה לנפש של חלב ומוצרי, מההיבט של השוק המקומי ואיתור ופיתוח הזדמנויות והגברת הייצור בין השאר גם לייצוא.

■ הבטחה כי העיסוק בייצור חלב יהווה מקור הכנסה הולם לחקלאים מהמגזר הכפרי, הגרים דרך קבע בנחלתם.

■ שמירה על צביונו ואופיו של המרחב הכפרי בישראל. שילוב מטרות לאומיות והתיישבותיות בפריסת ייצור החלב בארץ.

■ ב-5 שנים האחרונות מצוי ענף החלב ברפורמה מקיפה שהחלה בשנת 1999 והנשענת על 2 יסודות עיקריים:

■ יסוד הסדרה סביבתית של הרפת במגמה להתאימה לדרישות משרדי איכות הסביבה והבריאות, תוך רצון לקיים חקלאות בת קיימא ולשמר את איכות הקרקע ומקורות המים הדלילים של מדינת ישראל, עם ענף שמאפייניו וחיוניותו למשק הישראלי תוארו לעיל, אך הינו בה בעת, מן המזהמים הגדולים ביותר בחקלאות.

■ הפנמת יתרונות לגודל תוך מתן עידוד להגדלת יחידות הייצור והזדמנויות לחקלאים לשדרג טכנולוגית את תשתית הייצור שלהם. שני המהלכים הללו מגובים במעורבות כספית נדיבה של ממשלת ישראל, כפי שאף ענף חקלאות אחר או כל ענף כלכלי במדינת ישראל, לא זכה לו. עד סוף תקופת הרפורמה עתיד הענף להשקיע כ-1.0 מיליארד ש"ח ב-2 הנושאים הללו.

השקעה כספית אדירה זו שכ-60% ממנה הינה מכספי החקלאים והתחשבות בתרומת הענף לכלכלה הלאומית ובמיוחד לשימור המרחב הכפרי, צריכה להוות מרכיב מרכזי בשאלה האם לשמר את התכנון בענף החלב ובאיזו מתכונת וזאת ובעיקר על מנת שלא לערער את זרם ההכנסות מייצור חלב ברפת הפרטנית, ובכך לגרום אולי לקריסה כלכלית של מאות רפתנים.

צוות בריכוזו של הח"מ פעל בשנתיים האחרונות וניסה לגבש מחשבות באשר לדפוסי התכנון בענף בעידן שלאחר

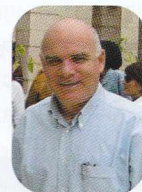
כדי לדון בשיקולים בעד ונגד המשך התכנון בענף מן הראוי קודם כל לאפיין את הענף ויעדיו.

ענף החלב במדינת ישראל מאופיין ע"י הפרמטרים הבאים:

■ ענף החלב הינו מקור לייצור מזון בסיסי, אבקת חלב מהווה מרכיב חשוב במלאי החירום של מדינת ישראל.

■ חומר הגלם החלבי מתכלה במהירות. שמורו באיכות נאותה מחייב תשתיות קרור בסטנדרטים גבוהים. יש הכרח איפוא, לשווק ולעבדו בתנאים מיוחדים ובמהירות מירבית.

■ ענף החלב הינו עצים הון וטכנולוגיה ייחודית וערך ההשקעה במערכת ייצור החלב ברפתות ובמחלבות, מוערך במיליארדי ש"ח.

שני המהלכים הללו מגובים במעורבות כספית נדיבה של ממשלת ישראל, כפי שאף ענף חקלאות אחר או כל ענף כלכלי במדינת ישראל, לא זכה לו.

■ הרחבת כושר הייצור כרוכה בתכנון ארוך טווח, ובתהליכים ארוכים של הכנת תשתית ייצור, טיפוח, הקמת מחלבות וכו'.

■ הענף משתלב עם ענפי חקלאות נוספים, קולט תוצרי לוואי מתעשיית המזון, ומעודד באמצעות ייצור מספוא, שמוש במים שוליים.

■ הענף הינו בעל פוטנציאל לזיהום סביבתי.

יעדי הענף

■ הבטחת אספקה סדירה של מלוא צריכת חלב ומוצרי בישראל, מייצור מקומי, ובמחירים סבירים.

קטלוג

התכנון בענף

החלב

איציק בן דוד

משרד החקלאות, סמנכ"ל לייצור
ויו"ר מועצת החלב

הרפורמה. בצוות היו נציגי משרד החקלאות, מועצת החלב, ארגוני החקלאים ונציגי האקדמיה.

סיכום

על רקע מלחמת נתוני המחירים בארץ ובעולם של תוצרת חלב, המתנהלת בשבועות האחרונים מעל דפי העתונות בין משרד האוצר ומקצת מן השחקנים בענף, שכחו לציין, להערכתו, שהפער שקיים לרעתנו אם בכלל, במחירי חלב ומוצריו בינינו לבין מדינות אחרות בעולם המערבי, נובע בראש ובראשונה מעלות ייצור החלב הגולמי הממוצעת, הבאה לביטוי במחיר המטרה המתעדכן אחת ל-3 חודשים. עלות החלב הגולמי במדינת ישראל מושפעת: מן החסרון היחסי שיש לרפת הישראלית בכל הקשור לייבוא חלבון מן הצומח והפיכתו לחלבון מן החי, בעזרת עלויות הון ועבודה שאינם מן המוכים בעולם אליו אנו משתווים - בלשון המעטה. חסרון זה מתקזז בשיעור מה, ע"י היתרון הטכנולוגי של

הרפת הישראלית, בזכות מקצועיות הרפת הישראלית, תשתית הייצור המתקדמת, תרומת המחקר וההדרכה והמערכת הארגונית של כלל ענף החלב. ■ ממדיניות התכנון המשמרת ייצור בהתפלגות שווה כמעט, בסקטור המשפחתי הקטן ובסקטור השתופי. אין ספק שמתן אפשרות ל"ניוד" מוחלט וללא מגבלות, של ייצור החלב מכל הרפתות הקטנות "והבלתי יעילות" (מבחינת עלויות ייצור) לרפתות הגדולות - ישדרג את מעמדה של ישראל מבחינת מקומה בגרף של השוואת עלויות ייצור לליטר חלב גלמי. יש ליצור איזון בין הצורך בהמשך התייעלות הענף לשם הקטנת "הקנס" שמשלם הצרכן הישראלי עבור החלב שהוא צורך, ביחס לעמיתו האירופי או האמריקני - (אם בכלל) לבין המשך קיומו של משטר תכנון בענף הנובע מ-3 יעדים עיקריים: א. הבטחת הקיום והשרידות הכלכלית של כל יצרני חלב במדינת ישראל שהשקיעו במהלך

השנים האחרונות כ-600 מליון בשדרוג רפתותיהם, ולמשך 10-15 השנים הבאות. ב. שימור היסוד הערכי - התיישבותי של הרפת הישראלית הגרעינית, בין המשפחתית ובין שיתופית וע"י כך להקנות לגיטימציה "ערכית" להמשך ההגנה מפני ייבוא זול ו/או מסובסד ממדינות שלישיות. יש להדגיש שהתבססות על יבוא תוצרת חלב כמקור קבוע באספקת סל צריכת החלב, טומן בחובו סכונים רבים, הן למערכת ייצור החלב שתישאר בארץ והן לצרכן עצמו. ג. המשך תרומת הרפת הישראלית במתכונת התכנון המוצעת לשמירת המרחב הכפרי והריאות הירוקות. מן הנסיון של השנים האחרונות למדנו שהסכנות לערעור משטר התכנון בענף צוות חדשות לבקרים מכוונים שונים בין במתכוון ובין שלא, ותוך ערעור היסודות הרעועים של "צו החלב" שהינו הבסיס המשפטי העיקרי למדיניות התכנון. ומכך על כולנו להישמר. ■

